

פרשת שופטים

בין כל האזהרות שמשה מזהיר את ישראל לפני כניסתם לארץ, מופיעה בפרשתנו אזהרה אחת תמוהה שאלהיה מחוברת מצווה גדולה. כך מזהיר משה את בני ישראל: "כי אתה בא אל הארץ אשר ד' אלוקיך נותן לך **לא תלמד לעשות כתועבות הגויים ההם**. לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש, קוסם קסמים, מעונן ומנחש ומכשף... ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים, כי תועבת ד' כל עושה אלה ובגלל התועבות האלה ד' אלוקיך מוריש אותם מפניך. **תמים תהיה עם ד' אלוקיך** (דברים י"ח, ט'-י"ג).

בפסוקים אלו יש רשימה מדויקת של כל ההשפעות מהן צריכים ישראל להיזהר – החל מהנוראה שבעבודות הזרות (הקרבת הבנים למולך), דרך הדרישה אל המתים ועד למכשפים החוזים עתידות.

מה זכו הקוסמים, המכשפים והמנחשים לפירוט שכזה ולאזהרה מיוחדת בפני עצמם ? מדוע דווקא התנהגויות אלו (שכנראה היו מקובלות בארץ כנען לפני שבני ישראל נכנסו), זוכות להתייחסות, בעוד שהתנהגויות שליליות אחרות של יושבי כנען לא זוכות לציון מיוחד ? אם הקב"ה מבקש להזהיר אותנו מפני השפעתן המזיקה של אלו הרי שהשפעה זו מזיקה בכל מקום ובכל זמן, מדוע אם כן שייכת האזהרה דווקא לפני שנכנסים לארץ ? האם ב-40 שנות המדבר לא היינו צריכים להיזהר מפני מכשפים וקוסמים ? מה הקשר בין הכניסה לארץ ולאזהרה זו ? מה הקשר בין הציווי "תמים תהיה" למכשפים ולקוסמים ?

ראשית נשים לב שהתורה קוראת לכל התופעה הזאת בשם אחד כולל "תועבה" – **מדוע ?**

כיוון שמי שמאמין בכל אלו או בחלק מהם חי בעולם אפל. לא חשוב כלל אם קיימים כוחות נסתרים רבי עוצמה או לא. החשוב הוא שהאדם חש עצמו מופקר לרצון כוחות עיוורים סתמיים הקובעים את גורלו בלי שתהיה לו השפעה אישית עליהם. בעולם כזה ה"חתול השחור" ו"הכוכבים והמזלות" הם המכתיבים את אשר יקרה עם האדם שצריך לדעת לתמרן במצבים אלו.

מול עולם הכוחות האפלים של ההורוסקופים, החתולים השחורים ושאר אמונות ההבל, הגורמות לנו להאמין שאנו אבודים בכוכבים ובכוחות מיסטיים סתמיים העושים בנו כרצונם, ניצב עולם היהדות שבו אנו מצווים בדבר אחר. אנו מצווים לדעת שכל המתרחש בעולם הוא תוצאה של מעשינו, של התקרבותנו אל האלוקים או חלילה של התרחקותנו ממנו. אנו מצווים ב"תמים תהיה עם ד' אלוקיך" – התמימות הזו היא לשון "שלמות". אם אני נותן למשהו אחר (קסם, מזל, ניחוש) חשיבות הרי אני שלם פחות ביראתי את ד'.

הגמרא (מסכת שבת דף קנ"ו עמוד א') מנסחת את הכלל "אין מזל לישראל". הגמרא מסבירה מניין שאין מזל לישראל? לפי שאברהם פנה ואמר לקב"ה שראה במזלות שאינו ראוי להוליד בן, ואמר לו הקב"ה: צא מהאצטגנינות שלך, שאין מזל לישראל... הקב"ה אומר לאברהם ראית נכון – יש לכוכבים והמזלות כוחות – אבל שכחת פרט אחד חשוב – זה לא קבוע ! **בכוחך לשנות זאת !**

שאלנו **מדוע שייך מסר זה דווקא לפני הכניסה לארץ ?** ידיעה זו אכן חשובה בכל מקום וזמן אבל אין מקום חשוב יותר להבין אותה מאשר בארץ ישראל. בני ישראל יצאו מהמדבר בו הייתה השגחה ניסית שבה אי אפשר היה שלא להאמין בקב"ה, (בני ישראל שתו מהבאר הניסית שנדדה איתם ממקום למקום במדבר, הרגישו את ה"מיזוג" של ענני הכבוד שהקיפו אותם ויישרו לפנייהם את הדרך, ראו את עמוד האש שהאיר להם את הדרך בלילה וכו'), והגיעו לארץ ישראל שבה הניסים אינם גלויים. במציאות חדשה זו, מקרה כמו בצורת, עלול היה להתפרש ולהיות מיוחס לגורמים טבעיים או מקריים כגון איכות אדמה לקויה, נטיעה ושתילה לא מתאימים, או להיות מיוחס לגורמים אקלימיים כמו התחממות כדור הארץ וכד'. לכן דווקא סמוך לכניסה לארץ הקב"ה מזהיר את בני ישראל מפני השפעתם המזיקה של המכשפים והקוסמים שיכולים לגרום לבני ישראל לחשוב שאין קשר בין מעשה האדם למה שקורה לו. מול אותם מכשפים וקוסמים באה התורה ומלמדת אותנו שבעולם הזה לכל אדם יש את הכוח להשפיע, להיות מעורב, לשנות, לתקן ולשפר. מעשיו של האדם יקרבו אותו ומעשיו ירחיקו אותו והם אלו שיקבעו כיצד יראה העתיד המזדמן לאדם מאת הקב"ה. זו המהפכה הגדולה של עולם האמונה, האופטימי, הרואה טוב והמעניק לאדם את הכוח להיות משפיע ומעורב.

מצוות "עגלה ערופה"

בסוף הפרשה מופיעה מצווה שנראית מוזרה מאד: "כי ימצא חלל... נפל בשדה לא נודע מי היכהו. ויצאו זקניך ושפטיך ומדדו אל הערים אשר סביבת החלל והיה העיר הקרבה אל החלל ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר... והורדו זקני העיר ההיא את העגלה אל נחל איתן... וערפו שם את העגלה בנחל... וכל זקני העיר ההיא הקרובים אל החלל ירחצו ידיהם על העגלה הערופה בנחל וענו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו" (דברים כ"א, א'-ז').

מה בדיוק התרחש? מה בסך הכל קרה? אדם בודד ואלמוני נהרג, הרוצח נעלם ולא הותיר אחריו עקבות כלשהם ("לא נודע מי הכהו"). והנה עוד לפני שקראו ל"חברה קדישא" שתתעסק בקבורה, ציפו כולם להופעתם של "זקניך ושפטיך". אלה היו חברי בין הדין העליון (הסנהדרין) שבאו במיוחד מירושלים ועסקו במדידות. משלחת חכמים מכובדת זו, הגיע במיוחד מירושלים, הפשילה שרוולים (הם ולא שלוחיהם) ומדדה את המרחק מהמקום בו החלל שכב, אל העיר הקרובה ביותר, שעליה יטילו את אשמת מותו של האדם החף מפשע - **מה מטרת פעילות מוזרה זו?** עצם בואם של שלושה או חמישה שופטים עליונים לזירת הרצח עורר התרגשות, מתח ועניין בקרב תושבי הערים הסמוכות למקום הפשע. במשך כל ימי המדידה עלתה ההתרגשות בלב תושבי האזור שהיו סקרנים לדעת איזו עיר תעלה בגורל המדידה.

מעשה המדידה שבוצע בפרהסיה ע"י בחירי האומה יצר אפקט מחנך שהמסר שלו היה ש"הריגתו של אדם אינה עניין של מה בכך". שיגרת החיים חייבת להיפסק עד שיתלבנו הדברים. אין מנוחה אפילו לא לסנהדרין עד שיתבהרו העניינים. **אי אפשר להיות אדיש במקרה כזה!**

לאחר שהעיר הקרובה נמצאה, זקני העיר ומכובדיה - כמייצגיה הטבעיים של העיר כולה, נוטלים עגלת בקר, מורידים אותה "לנחל איתן" ועורפים שם את ראשה. **מדוע עגלה? מדוע עורפים את ראשה? מדוע בנחל איתן?** הקהל שמסביב המתבונן במעשה העריפה שמע את ההסבר: "אמר הקב"ה תבוא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות, ותיערף במקום שאינו עושה פירות (בנחל איתן בשל זרימת המים החזקה, לא גדלים פירות) לכפר על הריגתו של זה שלא הניחוהו לעשות פירות". כלומר מעשה העריפה של העגלה בת שנה בא לזעזע, להגביר את המודעות וליצור את תחושת הכאב למראה אדם שמת בטרם עת.

השלב הבא בטקס הוא שכל זקני העיר רוחצים את ידיהם ואומרים "ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו" (דברים כ"א, ו'-ז'). הגמרא (במסכת סוטה דף מ"ה ע"מ ב') שואלת **האם עלה בדעתו של מישהו שזקני בית דין שופכי דמים הם? האם הזקנים המכובדים שכל חייהם קודש והתנדבות חשודים פתאום ברצח?**

עונה הגמרא: "אלא שלא בא על ידנו ופטרנוהו בלא מזון, ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לווייה".

כלומר, זקני העיר אומרים שאם הם לא דאגו לאדם לאמצעי ביטחון ראויים לשמם, לאוכל מתאים, או לכל מחסורו בהתאם לתנאי המקום והזמן הרי שהם אשמים ברצח! כשהם מכריזים "ידינו לא שפכו את הדם" הכוונה שגם בעקיפין אינם אשמים ברצח כיוון שדאגו למחסורו של ההרוג.

בהצהרה זו זקני העיר לימדו את כולם מה פירושו האמיתי והרחב של המושג **אחריות**. לא רק מי שהרג את האדם בפועל אחראי למעשה, גם החברה כולה וכל פרט בה אחראי למעשה אם נהג באדישות ובחוסר תשומת לב נדרשת.

בפתחו של חודש אלול וכהכנה לר"ה נזכור מהי אחריות אמיתית ושאדם, בכוחו ובמעשיו, יכול לשנות את גורלו.

שבת שלום וחודש טוב,